

УДК 336.71

Ігор Волошин, директор департаменту з управління фінансовими ризиками ПАТ “Кредитпромбанк”, кандидат технічних наук, м. Київ

ПОБУДОВА СИСТЕМИ КОМПЛЕКСНОГО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В БАНКУ: ПОРІВНЯННЯ БАНКІВСЬКОГО ТА КОРПОРАТИВНОГО ПІДХОДІВ

Проаналізовано банківський та корпоративний підходи до побудови системи комплексного управління ризиками. Проаналізована система комплексного управління ризиками для банків, що ґрунтується на підході “грошовий потік під ризиком”. Зазначено, що необхідним елементом такої системи є система ціноутворення із урахуванням ризиків.

Ключові слова: криза, банкрутство, ризик-менеджмент, економічний капітал, ліквідність, грошовий потік під ризиком, ризик ліквідності, кредитний ризик, ринковий ризик, операційний ризик, банк, корпорація.

Тривалий час, коли фінансові системи мали надмірну ліквідність, вважалося, що рівень капіталізації важливіший, ніж рівень ліквідності¹. Адже достатній рівень капіталу захищає банк від банкрутства, тобто коли вартість активів банку падає нижче від номінальної вартості його зобов'язань. Проте після кризи 2007—2008 рр. визнали, що втрата банком ліквідності, тобто коли він стає неспроможним вчасно платити за своїми зобов'язаннями, незважаючи на достатній рівень капіталу, може призводити до банкрутства банку². Справді за час кризи декілька достатньо капіталізованих банків, наприклад “Northern Rock”, мали труднощі з підтриманням ліквідності. Більше того, деякі з них, наприклад “Bear Stearns” та “Lehman Brothers”, збанкрутували³.

¹ Duttweiler R. *Managing Liquidity in Banks: A Top Down Approach* / R. Duttweiler. — Chippenhams: John Wiley & Sons, 2009. — 304 p.

² Duttweiler R. *Managing Liquidity in Banks: A Top Down Approach* / R. Duttweiler. — Chippenhams: John Wiley & Sons, 2009. — 304 p.; Loebnitz K. *Liquidity Risk meets Economic Capital and RAROC: A framework for measuring liquidity risk in banks Enschede* [El. resource] / K. Loebnitz. — Partner Ipskamp, 2011. — 139 p. — URL: http://www/doc.utwente.nl/78851/1/thesis_K_Loebnitz.pdf.

³ Morris S. *Illiquidity component of credit risks. Working paper* [El. resource] / S. Morris, H.S. Shin. — Princeton University, 2009. — URL: <http://www.princeton.edu/~hsshin/www/IlliquidityComponent.pdf>.

Зазначимо, що в корпоративному ризик-менеджменті механізм банкрутства, спричинений втратою ліквідності, відомий ще до кризи 2007—2008 рр.⁴ Тому одним із ключових елементів корпоративного менеджменту є саме менеджмент ліквідності. Таке різне ставлення до ліквідності у банках і корпораціях, очевидно, пов'язане з тим, що банки доходи отримують переважно із залишків (наприклад, процентні доходи банку залежать від обсягу залишків, а не від обороту), а корпорації, навпаки, — від оборотів, обсягів продажу, тобто грошових потоків. Таким чином, криза змусила констатувати, що і капітал, і ліквідність однаково важливі для стабільності фінансової системи⁵.

Такі регулюючі органи, як Базельський комітет та Європейський комітет банківського нагляду (Committee of European Bank Supervisors) визнали, що ключовою характеристикою фінансової кризи 2007—2008 рр. було неефективне управління ризиком ліквідності.

Два шляхи підвищення ефективності управління ліквідністю. Для вирішення завдання підвищення ефективності управління ліквідністю існує два шляхи — це посилення вимог до економічного капіталу шляхом врахування ризику ліквідності та посилення вимог до управління ліквідністю, незалежного від управління капіталом банку. Розглянемо їх обидва.

У традиційному підході до оцінки адекватності капіталу, як відомо, ризик ліквідності концептуально не врахований. Призначення економічного капіталу полягає в тому, щоб покрити можливі втрати лише від кредитного, ринкового та операційних ризиків. Проте фінансова криза показала обмеженість такого погляду на капітал банку, вона виявила тісний зв'язок між економічним капіталом та ліквідністю банку — втрата ліквідності може швидко призводити і до втрати капіталу.

Тому зусилля дослідників, серед яких необхідно виділити М. Брунермайєра (M. Brunnermeier)⁶ та К. Лебніца (K. Loebnitz)⁷, були спрямовані на врахування ризику ліквідності в економічному капіталі. Тоді збільшений на ризик ліквідності капітал, вважають вони, знову запрацює і стане відповідати своїй первинній ролі захисту банку від банкрутства. У результаті банк буде захищений не тільки від ринкового, кредитного і операційних ризиків, а й від ризику ліквідності.

На складність реалізації такого підходу вказує той факт, що певні банки, які стали банкрутами від втрати ліквідності, мали надмірну адекватність капіталу.

Методичні рекомендації НБУ щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України⁸ також визнають, що ри-

⁴ *CorporateMetrics™ Technical Document*. — New York : London : RiskMetrics Group, 1999. — 124 p.

⁵ *Patel K. Liquidity Risk Management and Reporting: A Call to Action [El. resource] / K. Patel*. — 2009. — URL: http://gtnewsstage.afonline.org/Articles/2009/Liquidity_Risk_Management_and_Reporting_A_Call_to_Action.html.

⁶ *Brunnermeier M. The fundamental principles of financial regulation. Geneva Reports on the World Economy 11 [El. resource] / M. Brunnermeier, A. Crocket, C. Goodhart, A. Persaud, H.S. Shin*. — Geneva : International Center for Monetary and Banking Studies. — 2009. — 80 p. — URL: <http://www.princeton.edu/~markus/research/papers/Geneva11.pdf>.

⁷ *Loebnitz K. Liquidity Risk meets Economic Capital and RAROC: A framework for measuring liquidity risk in banks Enschede [El. resource] / K. Loebnitz*. — Partner Ipskamp, 2011. — 139 p. — URL: http://www/doc.utwente.nl/78851/1/thesis_K_Loebnitz.pdf.

⁸ *Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України : постанова Правління НБУ від 02.08.2004 № 361 [El. ресурс]*. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04>.

зик ліквідності впливає тільки на капітал банку. Цей ризик виникає від неспроможності банку виконувати свої зобов'язання в належні строки завдяки залученню грошових коштів у необхідних обсягах і за прийнятними ставками та/або швидкій реалізації активів із мінімальною втраченою вартості, тобто не зазнаючи неприйнятних втрат.

Справді ризик ліквідності має два компоненти: майбутні (випадкові) вхідні і вихідні грошові потоки та майбутні (випадкові) ціни залучення ліквідності від різних джерел⁹.

Проте, якщо доступ до грошових ринків для банку закритий, то він втратить ліквідність. Але при цьому банк не зазнає витрат, оскільки не залучав кошти. За таких умов ризик ліквідності є, а ризику зменшення капіталу немає. Крім того, у разі надмірної ліквідності банк може бути не в змозі розмістити свої ресурси за прийнятними ставками. Це також негативно впливає на капітал: витрати на підтримку надлишкової ліквідності є, а доходів від неї не достатньо.

Дослідники Р. Чоудхурі (R. Choudhury), П. Маршалл (P. Marshall), Х. Тумасян (H. Tumasyan)¹⁰ стверджують, що капітал банку не в змозі покрити ризик ліквідності, адже він може перебувати у неліквідній формі.

Зазначимо, що концепція економічного капіталу базується на врахуванні виникнення непередбачених втрат, проте це може не відразу позначатися на грошових потоках, особливо під час кризи. Так, втрати можуть виникнути від переоцінки активів, відрахувань на формування резервів під кредитні ризики та ін. Водночас ці втрати не вплинуть на обсяг грошових коштів на коррахунок банку, розмір його грошової позиції¹¹.

Другий шлях полягає в посиленні вимог до управління ліквідністю. Наприклад, Базельський комітет у відповідь на кризу видав нові нормативні документи: "Принципи раціонального управління ризиками ліквідності та нагляду" ("Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision")¹² та "Міжнародна основа для оцінки ризику ліквідності, стандартів та моніторингу" ("International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring")¹³, спрямовані на підвищення ефективності управління ризиком ліквідності в банках та посилення банківського нагляду.

У банківському ризик-менеджменті вважається, що, оскільки ризик ліквідності є складним багатовимірним явищем, то його важко однозначно оцінити¹⁴. Справді, використовують багато підходів до оцінки ризику ліквідності — коефіцієнтний аналіз, стрес-тестування, прогноз гро-

⁹ Drehmann M. *Funding Liquidity Risk Definition and Measurement: working paper series № 1024* [El. resource] / M. Drehmann, K. Nikolaou. — Frankfurt am Main : European Central Bank, 2009. — 49 p. — URL: <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpwps/ecbwp1024.pdf>.

¹⁰ Choudhury R. *Liquidity risk: the liquidity gap* [El. resource] / R. Choudhury, P. Marshall, H. Tumasyan. — February, 2010. — URL: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Risk_liquidity_February_2010/\\$FILE/Risk-Feb2010.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Risk_liquidity_February_2010/$FILE/Risk-Feb2010.pdf).

¹¹ Ibid.

¹² *Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision* [El. resource]. — September, 2008 // Basel Committee on Banking Supervision. — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs144.pdf>.

¹³ *International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring* [El. resource]. — December, 2009 // Basel Committee on Banking Supervision. — URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs165.pdf>.

¹⁴ Battaglia F. *Liquidity Risk Management Assessing and Planning for Adverse Events. Algorithmics Liquidity Risk White Paper* [El. resource] / F. Battaglia, S. Good, M. Onorato. — December, 2007 // Algorithmics Software LLC. — URL: http://www.algorithmics.com/en/media/pdfs/algowp1207-liquidityrisk_assessingplanning.pdf.

